

благами і розподілом матеріальних і нематеріальних ресурсів на основі принципу соціальної справедливості, метою якої є зміна поведінки органів державного управління та соціально-політичних організацій для досягнення справедливості, солідарності і стабільності в суспільстві.

Соціально-політичний маркетинг спрямований на забезпечення ефективного надання якісних соціальних товарів/ послуг в просторово-часовому континуумі відповідній аудиторії. Він виступає як соціальна технологія прогнозування соціально значущих проблем, регулювання соціального, політичного та державного ринку, функціонування на ньому різноманітних соціальних продуктів, його ефективність залежить від наявності необхідних комунікацій. Соціально-політичний маркетинг – технологія управління суспільними процесами, філософсько-методологічною основою якої виступає принцип соціальної справедливості.

В якості перспективних напрямків дослідження даної проблематики можна виділити наступне : суб'єкти, об'єкти, соціально-політичного маркетингу, механізм функціонування соціально-політичного маркетингу.

Література:

1. Браверман А.А. Маркетинг в российской экономике переходного периода: методология и практика. – М.: «Экономика», 1997. – 621 с.
2. Голубков Е.П. Маркетинг: стратегии, планы, структуры. – М.: Дело, 1995. – 532 с.
3. Гордин В.Э. Социальная политика и социальный маркетинг. – СПб.: Питер, 1993. – 317 с.
4. PR в органах державної влади і місцевого самоврядування: Монографія / О.В.Бабкіна, В.В. Басалюков, В.М. Бебик та ін.; За аг ред. В.М. Бебіка, С.В.Куніцина. – К.: МАУП, 2003.-240 с.

Кавка Віктор Васильович

Вінницький національний технічний університет

доцент кафедри політології і права

кандидат історичних наук

УДК 32

КОМПРОМАТ В ІНТЕРНЕТІ ЯК ЗАСІБ БОРотьБИ ЗА ПОЛІТИЧНУ ВЛАДУ

Стаття присвячена дослідженню компромату на сайтах Інтернету як засобу політичної боротьби. Проаналізовано матеріали з метою виявлення специфіки компромату і технологій його побудови. Показано, що основний потік компрометуючої інформації спрямований насамперед на впливових політиків.

Ключові слова: компромат, компрометуючі матеріали, способи організації компромату, Інтернет.

Статья посвящена исследованию компроматов на сайтах Интернета как средства политической борьбы. Анализируются материалы с целью выявления специфики компромата и технологий его построения. Показано, что основной поток компрометирующей информации направленный прежде всего на влиятельных политиков.

Ключевые слова: компромат, компрометирующие материалы, способы организации компромата, Интернет.

The article is devoted to the research of compromising evidence on internet sites as means of political struggle. Materials are analysed for the purpose of revelation of compromising evidence specific character and it's techniques. It is shown that the main stream of compromising information is aimed at influential politicians first of all.

Key words: *compromising evidence, compromising material, means of compromising material organization., Internet.*

Сьогодні використання компромату для дискредитації конкурентів і опонентів в ході політичної боротьби є як об'єктивною реальністю сучасної політики, важливим елементом політичних технологій і комунікацій, так і основою такого явища, як «війна компроматів». Звичайно, «війна компроматів» інтенсивно розгортається в період виборчих кампаній різних рівнів. Її сутністю є те, що кандидати прагнуть за будь-яку ціну потрапити в певну виборну структуру, використовуючи могутній потік негативної інформації не тільки один на одного, але й на потенційних виборців.

«Жертвою» викиду компроматів, перш за все, стають громадяни, на яких така акція і розрахована. Сучасні фахівці в галузі політичних технологій на досить високому рівні володіють мистецтвом дискредитації і приниження політичних супротивників. Проте компрометуюча інформація, що тисне на виборця, будучи своєрідним різновидом психологічного терору, приводить до того, що у виборця свідомо чи несвідомо виникає негативне ставлення до самого інституту виборів та інших демократичних інститутів. Все це завдає істотного збитку як громадянам, так і державі в цілому. Актуалізує вивчення теми і відсутність дієвих засобів захисту від таких способів усунення конкурента. Звичайно, об'єкт компромату має можливість захищатися як публічно, так і в суді, проте на практиці це зробити досить складно.

Сьогодні компрометуюча інформація найчастіше з'являється на сайтах в Інтернеті. Вона виступає не тільки у вигляді тексту, але у формі візуальних образів, звуків, що посилює її вплив на громадян. Тому є потреба у дослідженнях, здатних надати основу для загальнотеоретичного осмислення феномену компромату, створення методологічної і методичної бази аналізу.

В науковій літературі досить багато праць, в яких піднімаються проблеми, пов'язані із використанням різноманітних технологій у боротьбі за політичну владу. Найчастіше автори аналізують місце і роль ЗМІ в цьому процесі. Тут варто назвати таких науковців, як А. Акопов, Г. Акопов, О. Андрєєв, С. Батманова, М. Колесникова [1; 2; 3; 4]. Звертають увагу на зростаючий вплив Інтернету на політичні процеси такі дослідники, як Н. Войтович, А. Готун, С. Денисюк, О. Маліс, А. Шинкарук та інші.

Вивченню сучасних політичних технологій, які використовуються у період виборів, приділяють увагу такі дослідники, як О. Бабкіна, В. Бех, В. Бебик, О. Бойко, М. Головатий, В. Горбатенко, В. Корнієнко [5], О. Кукуруз, В. Моїсєєв, Г. Почепцов, І. Шовкун та інші.

Отже, існує досить значний масив праць, в якому розглядаються роль ЗМІ у політичному житті суспільства, різноманітні технології політичної боротьби тощо. Однак недостатньо є наукових розробок щодо вивчення ролі і місця компромату, розміщеного на певних сайтах Інтернету. Також існує дефіцит міждисциплінарних досліджень, перш за все, таких, які розкривають зазначену проблему на стиках політології і психолінгвістики, політології і соціальної психології, психології впливу тощо.

Виходячи із вищезазначеного, метою даної статті є вивчення компромату в Інтернеті як засобу боротьби за політичну владу. Емпіричною базою для нашого дослідження були матеріали сайтів, що містять компромат, а саме: compromat.in.ua, compromat.ru, dossier-ua.com, www.anti-orange.com.ua/article, job-sbu.org/tag, stringer.ru/list.mhtml?Part, surr.su/kompromat, politics.comments.ua/wikileaks-opublikoval-kompromat, forum-msk.org/kompromat.

Почнемо з того, що під поняттям «компромат» маються на увазі докази, матеріали, компрометуючі кого-небудь. Це слово утворене шляхом скорочення словосполучки «компрометуючий матеріал». Компромат зазвичай представлений документами (папери, фотографії, відео і звукозапис), що містять інформацію, викривають темні сторони діяльності людини або організації, які вона прагнула не розголошувати.

Взагалі компромат може містити як достовірну, так і недостовірну інформацію. Тому

наше визначення цього поняття таке: компромат – це достовірна/недостовірна інформація, публічне розповсюдження якої впливає або здатне вплинути на владний ресурс політика — його офіційний статус або імідж в очах громадськості. Принциповими положеннями є: достовірність інформації і шляхи її розповсюдження (публічний шлях як формальний, так і неформальний).

Виходячи з нашого визначення, власне до компромату відносимо інформацію, що задовольняє таким умовам: матеріали повинні містити вказівки на вчинки політика, які можуть викликати несхвалення, засудження, повне неприйняття громадськістю в цілому, з погляду релігійних, традиційних, моральних, професійних, етичних, правових норм; бути звинуваченням в цих вчинках; містити факти або домисли, що підтверджують обвинувачення, яке висувається на суд громадської думки.

Як відомо, використання певних видів компромату в політичній боротьбі відоме досить давно. Наприклад, за часів Цезаря для усунення конкурента «глашатаям доручалося вимовляти едикти, в яких мова йшла про непривабливі деталі особистого життя суперників, їх надмірне честолюбство, моральну неохайність» [6]. Так, Н. Макіавеллі писав про те, що піддані зневажатимуть правителя в тому випадку, якщо він виявляє непостійність, жадність, легковажність, нерішучість. Отже, саме за цими напрямками його необхідно компрометувати в очах підданих [7].

Й сьогодні прикладів використання компроматів проти високопосадовців з метою їх усунення з посади чимало. Так, наприклад, міністра внутрішніх справ Ірану Кордана, який вважався найосвіченішим політиком в оточенні президента Махмуда Ахмадінежада, скомпрометували розповсюдженням інформації про фальшивий диплом доктора юриспруденції Оксфордського університету, що стало однією з причин звільнення з посади. Жертвами компромату були міністр праці Греції Цитурідіс в кабінеті К. Караманліса, М.Салін- жінка -головний претендент на пост прем'єр-міністра Швеції, міністр освіти Великої Британії Д. Бланкетт та міністр торгівлі і промисловості Мандельсон (кабінет Т. Блера) та інші [8].

Широко висвітлювалась в Інтернеті президентська виборча кампанія в США 2008 р., в ході якої прихильники колишнього кандидата в президенти Б. Обама поширювали інформацію про Дж. Маккейна щодо його зради в період знаходження у в'єтнамському полоні. Прихильники Дж. Маккейна, в свою чергу, звинувачували Б. Обаму в отриманні грошових винагород від нелегалів. В цей же час були публіковані квазівизначення К. Райс за війну в Іраку, а Дж. Буш звинувачувався в державній зраді. Розголосу світового масштабу набули й «витівки» американського президента Б. Клінтона та ін.

Як відомо, є професійні структури і окремі фахівці, які здійснюють планування, розробку і впровадження компромату як на рівні масових комунікацій, так і на індивідуальному рівні. Значна кількість повідомлень компрометуючого характеру виходить в друкарських виданнях, спеціально створених штабами кандидатів на виборні посади. Проте пряма фальсифікація відомостей однозначно переслідується законом, тому в більшості випадків для дискредитації конкурента використовуються факти, які складно однозначно трактувати [9]. Що стосується Інтернету, то публікації матеріалів важко контролювати і притягувати до відповідальності авторів.

В сучасній Україні розповсюдження різної компрометуючої інформації набуло масового характеру. Інтернет насичений матеріалами про всіх відомих політиків, подробицями з їх особистого життя тощо. Аналіз матеріалів із перерахованих вище сайтів дозволив виявити декілька видів компроматів, що використовувались в боротьбі за політичну владу. За цільовою спрямованістю можна виокремити такі види компроматів: компромат-викриття — пов'язаний з виконанням тією чи іншою особою своїх професійних функцій; компромат особистого плану — розглядається персону, яка викликає негативне відношення до себе на підставі інформації про її приватне життя; компромат-звинувачення — пов'язаний з будь-якою галуззю діяльності і сферою життя об'єкту, але вимагає того чи іншого виду переслідування, судового або суспільного покарання; компромат-напад — це

емоційно насичене повідомлення, що містить в основному епітети або описування від іронічного до образливого відтінку; компромат-чутки — в завуальованій формі передане негативне повідомлення, що спирається на неперсоніфіковані джерела; компромат-образ — навмисне або «з необережності» приниження гідності іншої особи, що виражається в непристойній формі.

Компромат з Інтернету має досить складну структуру, яку утворюють такі компоненти як дифамація, інсинуація, наклеп, образа, брехня, чутки. Компромат має специфіку у зв'язку з аспектами, що мають свої особливості: суб'єкт і об'єкт інформації, цільова аудиторія, форми компромату, жанри і стилі подачі інформації, канали її донесення, час подачі компромату.

В процесі дослідження нам вдалося виявити низку схем організації компромату, яким ми надали умовні назви. Так, автори відповідних сайтів Інтернету використовують різні способи організації компромату: ідеологічний, наукоподібний, психіатричний, ейджістський, фізіологічний, ігровий, схему допущеної помилки, кримінальний, характерологічний, мілітаристський, образливо-вульгарний, моралізаторський, художній. Схеми мають термінологічну, жанрову і тематичну специфіку. Найбільш універсальною стає кримінальна схема компрометації, що добре проглядається практично в усіх матеріалах згаданих сайтів.

В більшості випадків компромат в тексті вибудовується за однією схемою, що краще відповідає певному об'єкту. Робота за певною схемою припускає використання відповідного словника стандартних зворотів, метафор, асоціацій, спеціальної політичної термінології.

Досить широко задіяна авторами сайтів фізіологічна схема дискредитації політика, яка розпадається на психіатричний, ейджістський і безпосередньо фізіологічний варіанти. Ця схема компрометації політика припускає набір термінів з відповідної галузі медицини і в серйозній, метафоричній або сатиричній формі апелює до психічних дефектів об'єкту компромату. Психіатрична схема використовує такі терміни, як «клініка», «шизофренія», «комплекси», «обмовки», «психоз», «недоумство», «несвідоме», «психіатр», психіатрична «лікарня», «хвора уява», «ілюзія» тощо. Тут експлуатуються ідеї несвідомих проявів.

Ейджістський варіант побудови компромату припускає акцентування на віці об'єкту: дуже старий або дуже молодий, підкреслення «дряхлості», пенсійного віку або наївності. Фізіологічна схема припускає акцент на фізичному дефекті політика, його зовнішності, хворобі або просто «життєвій втомі». Нерідко використовуються такі вислови, як «вчирпав себе, свій ресурс», «втомився як політик», «політичний труп».

Найширше представлена характерологічна схема, що використовує прийом гіперболи щодо рис вдачі політика. Автор тексту «переходить на особи», лексика рясніє епітетами, порівняннями — грубий, аморальний, корисливий, нещадний. Мета тексту — активізація емоційного неприйняття об'єкту. До певної міри схожою може бути образливо-вульгарна схема компрометації. Використовуються вульгарні епітети, анекдоти, відповідна лексика, груба лайка. Доказів не передбачається, оскільки основна мета — виведення читача з рівноваги будь-яким способом. Моралізаторська схема використовує компромат, що описує порушення норм суспільної моралі, перш за все, те, що прийнято називати сексуальною розбещеністю, аморальною поведінкою.

Популярною схемою подачі компромату в період виборів є мілітаристська. Використовується відповідна термінологія: «війна», «атака», «оборона», «зондер-команда», «удари», «стратегія». Значною мірою спорідненою і не менш популярною схемою організації компромату є ігрова, ознаками якої є слова і вирази: «шоу», «шоумен», «блазень», «актор», «екзот», «феєрверки», «масовка», «сценарій», «режисура», «маска», «цирк», «зміна ролі», «амплуа». Акцентується той або інший ступінь несерйозності того, що робить об'єкт, а саме його схильність до маніпуляцій, розваг, «пускання пилу в очі», легковажність щодо виконання своїх обов'язків, безвідповідальності. Тісно пов'язана з ігровою схема допущеної помилки, яка припускає випинання конкретних промахів об'єкту. Використовуються такі вирази, як «поставив не на того коня», «увійшов не до тих дверей», «промахнувся», «не уміє вибрати, з ким дружити», «зазівався», «не підстрахувався», «облом» тощо.

Сьогодні часто використовується ідеологічна схема організації компромату, що акцентує увагу на «зраді», «зміні прапора», «ренегатстві», «розколі», «невідповідності поведінки стандартам». Використовуються вирази, пов'язані з ідеологічними переконаннями, наприклад, «едройд», «помаранчевий», «комуняка», "бандерівець".

Результати нашого дослідження показують, що підвищена ідеологічність політичних текстів в Інтернеті є особливою рисою взагалі українського політичного дискурсу. Зауважимо, що українські сайти є високополітизованими. Нерідко ідеологічна схема застосовується разом з наукоподібною, яка використовує соціолгічні та політологічні терміни. В цьому випадку невід'ємним елементом є рейтинги, інтерв'ю з експертами. Негатив в діях об'єкта треба подати розумно і доказово, він в певній формі повинен виходити від «експерта», авторитетної особи. Так створюється наукоподібність тексту.

Художня схема є досить важкою, але і найцікавішою. Поєднуючи всі попередні, вона припускає вміння автора писати, а читача — розуміти «між рядків». Характерна жанрова різноманітність — памфлети, казки, п'єси, пародії, вірші, частушки, карикатури. Схема впливає емоційно, але має недолік — обмежену аудиторію одержувачів, які спроможні розуміти дискурс твору. Майстерність автора тексту може варіювати від примітивізму до високоінтелектуального твору. Крім того, необхідний компромат слід помістити в певну жанрову форму, а іноді й підкріпити фактами та доказами.

Найпоширенішою схемою компрометації політичних діячів є кримінальна, що багатогранно представлена за допомогою різноманітних інтенцій, гіпербол і метафор. Кримінальна схема визначається нами за двома ознаками: використання певної лексики і наявність деякої фактології, що підтверджується документально. Схема представляє об'єкт як злочинця, порушника закону або ж людину, яка причетна до злочинів. Найчастіше використовуються такі вирази і слова: «суд», «прокурор», «злодій», «злодій в законі», «хуліган», «беззаконня», «розбирання», «корупція», «хабарництво», «закон», «справа», «слідство», «причетність», «кишені», «маржа», «відкат», «криміналітет», «кримінальний», «нари», «арешт», «нагляд».

Компромат сприяє тому, що сьогодні міністри і народні депутати, глави держадміністрацій і міські голови найчастіше мають негативний імідж в очах громадян. Як ми бачимо Інтернет-повідомлення рясніють інформацією про хабарі, розкрадання, нецільові витрати, незаконне придбання власності і нерухомості (зокрема, за кордоном), зловживання службовим положенням, любіювання законів, несплату податків, протиправні дії, розтрати, фальсифікації тощо.

Одним з найуніверсальніших прийомів компрометації політика є тексти, наповнені метафорами. Можливості метафори в розрізі дискредитації особи нам представляються вельми значними. Причинами цього є: виражена емоційна дія на людину; універсальність метафори як носія закодованої інформації; використання спеціально підібраних під аудиторію метафор за наявності відомого контексту ситуації приводить до правильного декодування змісту і викликає емоційний відгук у великої кількості людей; метафоричне послання має більше можливостей проникнення в галузь несвідомого, ніж послання логічне, раціональне, прив'язане до реальності; метафоричні посилення близькі за механізмами дії до метакомунікації — метафора містить певний елемент гри, несерйозність, що зближує її з сучасним станом «суспільства спектаклю»; метафоричні послання практично невразливі для правового регулювання.

В процесі політичних комунікацій, основу яких складає інформація компрометуючого характеру, найяскравіше виявляється функціональність компромату. В прагненні втопити свого конкурента політики самостійно або за допомогою фахівців «з головою» видають один одного, озвучуючи інформацію закритого характеру. Тому за своєю природою політичний компромат виконує як негативні, так і позитивні функції, тобто володіє подвійною функціональністю.

Використання компромату, з одного боку, посилює конфліктні ситуації, деморалізує учасників процесу, дестабілізує обстановку в суспільстві, підриває довіру громадян до

політиків, чинить руйнівний психологічний тиск, є засобом шантажу. З іншого боку, компромат є джерелом прихованої для громадян об'єктивної інформації, формою боротьби і самозахисту, способом придушення конкурентів, нейтралізуючи їх дії наявними відомостями. До того ж він мобілізує прихильників мирного врегулювання конфліктної ситуації. Підсилюючи суспільне розчарування і недовіру, компромат відіграє і важливу роль в становленні інформаційного імунітету громадян до сумнівних версій і незрілих фактів. А політиків стимулює не виходити за рамки правового поля.

Враховуючи різноманітність форм прояву компромату і його різновиду, можна побачити і його необхідність як технології політичної боротьби. Сплески компромату в Інтернеті спостерігаються саме в період зміни влади. Активність публікацій компрометуючого характеру свідчить про ступінь впливу політика. Найбільшою мірою піддаються атакам компромату найвпливовіші фігури на рівні президента, урядовців, народних депутатів, лідерів політичних партій і рухів. Компромат практично не використовується проти маловідомих політичних персон, виключаючи ситуації непрямой дії через них на імідж ключових фігур. Однак слід відзначити, що компромат далеко не завжди заважає політику займати навіть найвищі пости. Таких прикладів в сучасній політичній історії України можна віднайти чимало. Невразливість щодо компромату може свідчити про належність об'єкта до дуже сильної та стійкої «групи впливу».

Компромат в Інтернеті є потужною зброєю в політичній боротьбі, яку сьогодні важко контролювати і авторів притягувати до відповідальності. Громадяни, отримуючи таку інформацію, опиняються в стані певної розгубленості, оскільки достовірність останньої практично неможливо перевірити. Тому тема нашого дослідження потребує подальшого опрацювання, враховуючи складність таких феноменів, як компромат і Інтернеті.

Література

1. Акопов А.І. Електронні мережі як новий вид ЗМІ / А.І. Акопов // Філологічний вісник Ростовського державного університету. – 1998. – № 3. – С. 43–51.
2. Акопов Г.Л. Глобальні проблеми і небезпеки мережної політики / Акопов Г.Л. – Ростов-на-Дону: ТОВ «Ростіздат», 2004. – С. 12.
3. Батманова С. До питання визначення поняття мережних ЗМІ / С. Батманова // RELGA. – Назва з екрану: www.relga.ru. – 2004. – № 10 (100).
4. Колесникова М.М. Періодичні видання електронних мереж як вид ЗМІ (типологічний аспект) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філолог. наук за спец-сті 10.01.10 «Журналістика» / М.М. Колесникова. – Ростов-на-Дону, 2002. – 19 с.
5. Корнієнко В. О. Моделювання процесів у політико-комунікативному просторі: Монографія / Корнієнко В. О., Денисюк С. Г., Шиян А. А. – Вінниця : УНІВЕРСУМ-Вінниця, 2010. – 210 с.
6. Гринберг Т. Э. Политические технологии: ПР и реклама / Гринберг Т. Э. – М.: Аспект Пресс, 2006. – 317 с.
7. Макиавелли Н. Рассуждения о первой декаде Тита Ливия / Н. Макиавелли. – М.: Мысль, 1997. – 351 с.
8. Изюмов А. За что снимают министров / А. Изюмов // Коммерсантъ Власть. – 2008. – № 44. – С. 52–55.
9. Кудинов О. П. Большая книга выборов: Как проводятся выборы в России / Кудинов О. П. – М.: Издательство «Арт Бизнес Центр», 2003. – 663 с.